

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-01-04
meddelad i
Östersund

Mål nr M 633-16

KLAGANDE

Föreningen Hillesjöns Framtid
c/o Olov Agner
Källvägen 14
806 49 Gävle

ÖVRIG PART

Bertil Eriksson
Skyttestigen 6 f
806 36 Gävle

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Gävleborgs läns beslut 2016-02-18 i ärende nr 535-966-15,
se **bilaga 1**

SAKEN

Anlagd tröskeldamm vid Hillesjöns utlopp i Verkmyrån på Varva 3:1 i Gävle kommun

---

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen upphäver föreläggandet och återförvisar ärendet till länsstyrelsen för ny handläggning.

Dok.Id 259581

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Gävleborgs län förelade genom beslut den 18 februari 2016 Föreningen Hillesjöns Framtid (Föreningen) att senast den 31 december 2016 ta bort en anlagd tröskeldamm av jord- och stenmassor i Verkmyrån nedströms utloppet ur Hillesjön. Dammen ska tas bort i sin helhet och å-fåran återställas till ursprungligt skick (till de förhållanden som rådde innan dammtröskeln anlades).

Borttagandet av tröskeldammen förenades med försiktighetsmått innebärande att

- Arbetet bör utföras vid lågvattenföring och får inte genomföras under perioden 1 april till 31 maj.
- Allt arbete i vatten ska utföras med stor aktsamhet för att minimera risken för grumling och för att minska risken för att olja och andra miljöskadliga föroreningar når vattnet. Saneringsutrustning för hantering av oljespill ska finnas nära tillhands. Maskiner som används i vattnet ska i görligaste mån ha vegetabilisk olja i hydraulsystemet.
- De delar av maskinerna som når vattnet ska vara desinficerade eller ha uppnått fullständig torrhet om de flyttats från annan sjö eller vattendrag.

Föreläggandet förenades med ett vite om 20 000 kr.

Av länsstyrelsens beslut framgår följande.

Länsstyrelsen har den 4 november 2010, efter en anmälan från Föreningen, godtagit att Föreningen med iakttagande av vissa försiktighetsmått får ersätta tidigare damm i Verkmyrån, ca 300 nedströms utloppet ur Hillesjön, med en dammtröskel av morän- och stenmassor.

En förutsättning för såväl länsstyrelsens som närboendes godkännande av åtgärden att riva ut tidigare damm och ersätta denna med en tröskel, var att förhållandena vid framför allt höga flöden skulle bli desamma som tidigare.

I oktober 2012 kontaktades länsstyrelsen av fastighetsägare vid Hillesjön som klagade på att nivån i sjön blivit för hög och att tre av fastigheterna runt Hillesjön

var drabbade av översvämningar. Enligt klagomålet var nivån i sjön i början av oktober ca 15 cm för hög och i slutet av månaden ända upp till 40 cm för hög. Enligt fastighetsägarna hade höjningen av tröskeln blivit 23 cm istället för 7 - 8 cm.

Länsstyrelsen kontaktade den 23 november 2012 Föreningen som ansvarat för anläggandet av dammtröskeln nedströms sjöns utlopp för att inhämta upplysningar om utförda arbeten. Enligt uppgift från Föreningen skulle den kompletterande höjningen av tröskeln bli ca 7 cm eftersom den första tröskelnivån blivit för låg. Arbetena med att ytterligare höja tröskeln utfördes den 4-5 september 2012 med en grävmaskin.

Länsstyrelsen förelade Föreningen den 20 mars 2013 om att genomföra utredningar av den uppförda dammens avbördningskapacitet i jämförelse med tidigare dammanläggning och redovisa resultatet till länsstyrelsen. Föreläggandet överklagades av Föreningen och mark- och miljödomstolen vid Österunds tingsrätt har den 19 november 2014 avslagit överklagan (mål M 1072-13). Domstolen angav i domen att Föreningen senast den 1 februari 2015 skulle uppfylla länsstyrelsens föreläggande.

Föreningen har den 11 och 15 januari 2015 kommit in med en redovisning av uppgifter rörande den anlagda tröskeldammen.

Föreningen har inte kunnat utföra de beräkningar och utredningar som länsstyrelsen begärt i sitt föreläggande. Föreningen anser dock att de utifrån ytberäkningar och observationer av verkliga förhållanden på plats kan besvara länsstyrelsens frågeställningar. Föreningen har vid ett tillfälle, i april 2013, när det var en plan vattenyta mellan det nya och tidigare dammläget, mätt vattennivån ned till respektive bottennivå (tröskel). Vid den nya dammen var vattennivån 50 cm över tröskeln/botten och vid den gamla dammen var vattennivån 110 cm över tröskeln/botten. Den gamla dammen var 5,5 m bred och den nya är 11 m bred.

Skillnaderna i förutsättning för de olika dammkonstruktionerna (nya och gamla dammen) innebär att vid tillfällen då vattennivån endast ligger något över fördämningens övre del kommer marginellt med vatten rinna förbi den nya dammen. Under förutsättning att alla bräder var borttagna i den gamla dammen skulle det då vara en avrinningsyta på 3,3 m² förbi den gamla dammen. När vattennivån stiger så kommer skillnaden mellan nya och gamla dammen att minska för att uppnå en jämvikt 60 cm över nya dammen och 120 cm över gamla dammen. Detta är då 10 cm över högvattennivån våren 2013.

Föreningen har i enlighet med länsstyrelsens föreläggande belyst tre olika åtgärdssalternativ vilka består av att nuvarande damm bibehålls (alternativ 1), nuvarande damm breddas (alternativ 2) och nuvarande damm grävs bort och åns bottennivå återställs (alternativ 3). Föreningen förordar alternativ 1 då det inte innebär några ytterligare kostnader, att redan satsade naturvårdsmedel inte går till spillo och nuvarande damm ger en stabil nivåreglering med fungerande fiskvandring.

Föreningen har till redovisningen bifogat en beskrivning av flödesförhållandena i vattensystemet Hillesjön med Verkmyrån och fotodokumentation från utförda mätningar av vattennivån vid dammläget och vid en badplats i Hillesjön.

Bertil Eriksson, som biträder ägaren till fastigheten Hille 3:29 vid kontakter med myndigheter m.m. rörande den anlagda tröskeldammen, har den 16 april 2016 kommit in med bildmaterial från dammläget den 13 september 2014 och från 2011. Bilderna från 2014 visar att flödet i ån då var mycket ringa.

Att anlägga en damm i utloppet ur en sjö är en typ av vattenverksamhet som normalt kräver tillstånd från mark- och miljödomstol. Så var även fallet när den aktuella tröskeldammen anlades 2011/2012. Möjligheten att genomföra en sådan åtgärd utan föregående tillståndsprövning kräver att det är uppenbart att varken enskilda eller allmänna intressen riskerar att skadas genom verksamhetens inverkan på vattenförhållandena (11 kapitlet 12 § miljöbalken).

Runt Hillesjön finns ett stort antal enskilda fastigheter och ett flertal markavvattningsföretag som påverkas av vattenförhållandena i Hillesjön. Länsstyrelsen har tagit emot klagomål från ett antal enskilda fastighetsägare på hög vattennivå efter det att den aktuella tröskeldammen anlades. Dessa klagomål på bland annat översvämmad tomtmark anser länsstyrelsen visar på att det inte är uppenbart att något enskilt intresse inte skulle kunna skadas/orsakas olägenhet av den utförda verksamheten. Länsstyrelsens tidigare godtagande av anläggandet av en ny tröskel i Hillesjöns utlopp Verkmyrån byggde på dammen skulle höja den lägsta vattennivån i sjön utan att orsaka någon skillnad rörande omfattning och frekvens av höga vattennivåer. Under dessa förutsättningar fanns det ett medgivande för genomförande av åtgärden att anlägga den nya tröskeldammen bland de enskilda fastighetsägare runt sjön.

Länsstyrelsen har i sitt föreläggande till Föreningen om att utreda avbördningskapaciteten för den gamla och nya dammen angivit de förutsättningar som behöver uppfyllas för att vattenförhållandena ska vara oförändrade vid högre tillflöden till sjön. Länsstyrelsen anser inte att Föreningen har kunnat visa att dessa förutsättningar uppfylls då de inte genomfört de utredningar och beräkningar som länsstyrelsen har krävt. Det är enligt länsstyrelsen bedömning uppenbart att den nya tröskeldammen i jämförelse med tidigare damm har en påtaglig effekt på vattenförhållandena i sjön och inte bara vid låga vattenföringar. Enligt Föreningens redovisade mätningar ligger den nya dammens tröskel $110 - 50 = 60$ cm högre än den gamla dammens tröskel. Den nya dammen är dock 11 m bred i jämförelse med den gamla dammens bredd på 5,5 m. Länsstyrelsen har gjort en schablonmässig beräkning av förväntad vattennivå över respektive dammtröskel vid olika flöden.

De utförda beräkningar är inte någon exakt beräkning utifrån hur respektive damm varit utformad i detalj, men de visar enligt länsstyrelsens uppfattning på att vattennivån uppströms dammläget vilket motsvarar vattennivån i sjön sannolikt är betydligt högre idag jämfört med tidigare förhållande med fullt öppen damm. Detta gäller även högflödessituationer som normalt högvattenflöde och extremt flöde som högsta högvattenflöde. Resultatet överensstämmer också med de klagomål som

tidigare har kommit in till länsstyrelsen där nivån i Hillesjön uppgivits vara 25 - 40 cm ”för hög”.

Sammanfattningsvis gör länsstyrelsen bedömningen att den anlagda dammtröskeln har en betydande inverkan på vattenförhållandena i Hillesjön och att risken för skada på enskilda intressen till följd av hög vattennivå i sjön är större nu jämfört med tidigare förhållanden. Det innebär att anläggandet av dammtröskeln skulle ha föregåtts av en tillståndsprövning enligt 11 kapitlet 9 § miljöbalken. Någon sådan tillståndsprövning har inte skett vilket inkluderar hantering av skada på enskilt intresse. Då det rör sig om en anläggning som uppförts utan de tillstånd som krävs enligt miljöbalken och det finns anledning att tro att denna anläggning har medfört och kommer medföra skada på enskilt intressen ska den tas bort och å-fåran på sträckan återställs till tidigare skick.

Utrivning av en dammanläggning är normalt tillståndspliktig vattenverksamhet enligt 11 kapitlet 9 § miljöbalken. Tillstånd krävs dock inte om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skulle skadas av åtgärden (11 kap. 12 § miljöbalken). En utrivning av dammen innebär en återgång till de vattenförhållanden som rådde innan dammen anlades 2011/2012. Om utrivningen sker med iakttagande av vissa försiktighetsmått gör länsstyrelsen bedömningen att dammen borde kunna tas bort utan att skada allmänna eller enskilda intressen.

YRKANDEN M.M.

Föreningen har överklagat länsstyrelsens beslut med yrkande att beslutet ska upphävas. Som grund för talan har Föreningen anfört att enligt Föreningens uppfattning är länsstyrelsens beslut inte förenligt med miljöbalken. Ett borttagande av tröskeldammen kommer innebära att å-fårans botten blir högsta fasta punkt i vattenutflödet från Hillesjön. Denna befinner sig cirka 50-60 cm lägre än nuvarande tröskeldamm som i sin tur är belägen på samma nivå som tidigare reglering.

Beslutet strider enligt Föreningen mot följande avsnitt i miljöbalken.

11 kap 6 §: Fördelar från allmän och enskild synpunkt av en lägre och oreglerad sjönivå överväger inte kostnader och olägenheter.

11 kap 8 §: Borttagandet av sjötröskel med fungerande lågvattenutskov kommer få starkt negativ effekt på fiske. Detta genom att möjlighet till fiskvandring påtagligt försämras samt att den lägre sjönivån inte blir förenlig med fiske i stora delar av sjön.

11 kap 13 §: Anmodat borttagande av sjötröskeln och påföljande sänkning av vattennivån innebär markavvattning som är tillståndskrävande.

Av Föreningens inlagor till länsstyrelsen med bilagor beskrivs tydligt vilka faktorer som påverkar vattennivån vid höga vattenflöden och att dammen under dessa omständigheter inte påverkar högvattennivån. Länsstyrelsen har inte beaktat eller dementerat dessa faktorer i sin beslutsmotivering.

Länsstyrelsen anför som skäl till beslutet att det inte kunnat påvisas att nuvarande tröskeldamm ger samma avbördningskapacitet som den gamla dammen med alla brädor borttagna - alltså i praktiken ett tillstånd utan fördämning. Detta trots att man innan konstruktionen har tagit del av konstruktionsritningar och godkänt dessa.

I sitt beslut hänvisar länsstyrelsen till att Föreningen inte följt de villkor man givit vid sitt medgivande till vattenverksamheten. I beslut från länsstyrelsen 2010-11-04 finns inga sådana villkor angivna. Länsstyrelsen har däremot skrivit ”Länsstyrelsen gör utifrån uppgifterna i ansökan bedömningen att påverkan på de enskilda intressena inte är större än vad enskilda rimligen kan tåla”. Beslutet från länsstyrelsen motiveras av påstådda brister på dammens funktion vid mycket höga vattenflöden. Föreningen anför att det är märkligt att fotodokumentation vid lågvatten framförs som stöd i beslutet.

Hillesjön med utflödet Verkmyraån ingick i sjösänkingsföretag Hillesjösänkningen av år 1926. På grund av den låga vattennivåns effekter på sjön reglerades utflödet 1994 av en fördämning med ett betongfundament och som höll fast ett antal brädor.

Detta medgav att önskat antal bräddor kunde tas bort vid högflöde och sedan sättas tillbaka för att till sommaren bibehålla önskat vattenstånd.

Fördämningen från 1994 fungerade bra till att börja med men efter ett 10-tal år blev funktionen allt sämre av olika samverkande skäl. Organisationen kring regleringen fungerade dåligt. Det var oklarheter kring ansvar och befogenheter. Därför togs bräddor inte bort i tid vid högflöde och sattes inte heller alltid tillbaka vid lågflöde. Dammen var inte helt tät i botten och senare kom den också att bli otät på sidorna.

Under 2008 startades ett samarbetsprojekt, Projekt Hillesjön, mellan länsstyrelsen, Gävle Kommun, Hille Varva Skiftelag, Föreningen och ytterligare intressenter. I projektgruppen avhandlades flera olika frågor, en betydande sådan fråga gällde hur man får till en bättre fördämning.

På rekommendation från länsstyrelsen och Projekt Hillesjön projekterades en ny fördämning i form av en fast tröskel uppströms från den gamla dammen och Föreningen var den organisation i samarbetsprojektet som kom att bli verksamhetsutövare. Finansiering för arbetet finansierades genom LONA-medel och bidrag från Gävle Kommun tillsammans med ideellt arbete från Föreningen.

Dammen anlades i november 2010 under ledning av Föreningen representant. Tyvärr saknades det erfarenhet av motsvarande arbete och det visade sig under två påföljande somrar att sommarvattennivån blivit lägre än avsedd regleringsnivå och en komplettering fick byggas september 2012 för att korrigera avvikelsen av den november 2010 anlagda dammen.

Sommaren och hösten 2012 var extremt regniga perioder vilket medförde betydligt högre vattennivåer än normalt. Det har dock förekommit ytterligare högre vattennivåer i Hillesjön tidigare med den nu avlägsnade fördämningen i bruk.

Länsstyrelsen har yttrat sig och har anfört följande. Efter Föreningens överklagande har länsstyrelsen träffat Föreningen och därefter gjort en förnyad bedömning av tröskeldammen och situationen i Hillesjön. Länsstyrelsen anser

fortfarande utifrån vad som idag är känt om dammens påverkan på enskilda intressen att uppförandet av dammen borde ha föregåtts av en tillståndsprövning. Däremot gör länsstyrelsen idag bedömningen att det sammantaget är bättre att förelägga Föreningen om att söka tillstånd i efterhand för den uppförda dammen, inkluderat tillstånd att bevara dammen, än att dammen rivs ut. Vid en sådan prövning kan dammens inverkan på vattenförhållandena utredas ordentligt och dess inverkan på enskilda intressen prövas.

En utrivning enligt länsstyrelsens föreläggande innebär istället att nuvarande icke tillståndsprövade damm ersätts med den tidigare icke tillståndsprövade reglerbara dammen. Hur denna damm ska regleras är oklart varför problem med vattennivån i Hillesjön inte helt löses genom en utrivning av dagens tröskeldamm. Då en återgång till den tidigare reglerbara dammen även skulle medföra flera nackdelar ur allmän synpunkt ändrar länsstyrelsen sitt tidigare ställningstagande om att tröskeldammen ska tas bort. En tillståndprocess medför ytterligare tid med risk för översvämning av enskilda fastigheter till följd av nuvarande damm. Erfarenheterna av utförda åtgärder hittills i Hillesjöns utlopp visar dock enligt länsstyrelsen uppfattning på att det bästa på sikt för alla parter är en tillståndsprövad och godkänd damm/tröskel för att upprätthålla vattennivån i Hillesjön.

Länsstyrelsen kan därför acceptera en ändring av det överklagade beslutet på så sätt att föreningen istället för att riva ut den anlagda tröskeldammen föreläggs att inom nio månader från beslutet vinner laga kraft söka tillstånd för utförda åtgärder med rätt att bibehålla den anlagda tröskeldammen.

Hillesjön har genom sjösänkingsföretaget Hillesjösänkningen 1926 sänkts och sjön är idag grund och hotas av igenväxning. I syfte att motverka igenväxning och få ett ökat djup i sjön anlades 1994 en damm reglerbar med sättare/bräddor i sjöns utlopp Verkmyraån. Dammen anlades efter dialog med länsstyrelsen och utan någon föregående tillståndsprövning. Denna damm har sedan ersatts av den nu aktuella tröskeldammen och motivet för detta har Föreningen väl beskrivit i sin överklagan. Detta skedde också utan någon föregående tillståndsprövning. En förutsättning för

att detta skulle vara genomförbart var att dammen inte skulle medföra någon negativ påverkan på enskilda intressen och att alla berörda parter (markägare m.fl.) godtog att dammen anlades. Dammen skulle därför utformas så att vattennivåerna vid höga flöden skulle bli oförändrade i sjön. Det var under dessa förutsättningar som enskilda fastighetsägare runt sjön godkände att dammen anlades.

Vilken effekt tröskeldammen idag har på vattennivån i sjön vid medel till höga flöden är oklart då detta inte har utretts ordentligt. Om översvämningar av en del fastigheter runt sjön skulle ha uppstått även vid tidigare förhållanden går heller inte att säkert svara på. Det kan finnas andra sektioner i ån nedströms eller uppströms dammen som vid höga flöden ger en dämmande effekt och då bestämmer sjöns vattennivå oavsett nuvarande eller tidigare damms inverkan. De observationer och beskrivning av faktorer som påverkar vattennivån i sjön vid höga flöden som Föreningen redovisat är inte tillräckliga för att besvara dessa frågor. För detta krävs en ordentlig inmätning av sjöns utlopp på en längre sträcka inklusive tröskeldammen och därefter kvalificerade beräkningar. Något sådant har inte gjorts.

Länsstyrelsen har i det överklagade beslutet pekat på några omständigheter som indikerar på att den anlagda tröskeldammen har en betydande inverkan på vattenståndet i sjön även vid höga flöden. Det har förekommit flera översvämningar av en del fastigheter vid sjön sedan tröskeldammen anlades vilket bland annat bilder i skrivelsen från ägarna till Hille 3:29 och Varva 157 visar på. Anläggandet av dammen borde därför ha föregåtts av en tillståndsprövning. Dammen är vidare anlagd i ett tillståndsgivet sjösänkingsföretag och står i uppenbar strid mot syftet med detta företag. Det finns en rätt att rensa sjöns utlopp Verkmyraån på en längre sträcka för att bibehålla de djup och bredder som angivits i det en gång provade sänkingsföretaget. Detta inkluderar platsen för den anlagda tröskeldammen och dammen innebär en så pass stor ändring av förutsättningar för sjösänkingsföretaget att det även av den anledningen funnits skäl till en tillståndsprövning innan dammen anlades.

Ett borttagande av dammen enligt länsstyrelsens föreläggande löser dock inte problematiken med tidigare reglering av sjön. Länsstyrelsens föreläggande innebär att å-fåran på den aktuella sträckan ska återställas till det skick som rådde innan dammen anlades. Föreningen har vid ett möte med länsstyrelsen påpekat att detta innebär att den tidigare dammen som var reglerbar med bräddor behöver uppföras igen. Då ersätts en icke tillståndsprövad dammanläggning med en annan icke tillståndsprövad dammanläggning. Hur denna damm ska regleras finns det inga fastställda bestämmelser för.

Den tidigare dammen jämfört med dagens tröskeldamm innebär vidare en del nackdelar ur allmän synpunkt. Dagens damm medför en naturlig flödesregim och den är passerbar för fisk och andra vattenlevande arter (förutom vid extrema lågvattenflöden). Dagens damm innebär också att en högre lägsta vattennivå i sjön säkras, vilket är särskilt värdefullt inför vintern då en större vattenvolym i sjön medför mindre risk för syrebrist och omfattande fiskdöd. En återgång till den tidigare reglerbara dammen löser heller inte problematiken med att det finns en damm anlagd utan tillstånd i det tillståndsgivna sjösänkingsföretaget.

Länsstyrelsen anser därför att det finns skäl till att ändra det överklagade beslutet på så sätt att Föreningen föreläggs att söka tillstånd istället för att riva ut dammen. Detta innebär dock att de enskilda fastighetsägare som klagat på dammen och drabbats av översvämningar kommer att få leva med nuvarande förhållanden ett tag till innan dammen har prövats och dess inverkan på bland annat enskilda intressen har hanterats i prövningen. Att de enskilda som fått problem till följd av den uppförda dammen inte ska behöva vänta ytterligare en längre tid på en lösning har utgjort en grund för länsstyrelsen beslut om att dammen ska tas bort. Länsstyrelsen gör nu ändå bedömningen att det sammantaget är bäst med en tillståndsprövning istället för en återgång till den tidigare reglerbara dammen som också saknar tillstånd.

Ägarna till Hille 3:29 och Varva 157 har yttrat sig. Såvitt får förstås motsätter de sig en ändring av länsstyrelsens beslut. De har bland annat anfört att båda

fastigheterna drabbades av stora översvämningar i oktober 2012. Största vattendjupet för Hille 3:27 uppgick till ca 55 cm. Anledningen till det höga vattenståndet var den tröskel/damm som Föreningen anlagt 2012. Hillesjöns yta har blivit så hög att fastigheterna fått högre grundvatten och ytvatten vilket resulterat i blöta gräsmattor pölar vid ringa nederbörd och fastigheter som ej kunna nyttjas som tidigare. De har inte kunnat finna något tillstånd för anläggningen 2012. Ägarna till Hille 3:29 och Varva 157 motsätter sig en ändring av beslutet i enlighet med länsstyrelsens, under målets handläggning, ändrade ståndpunkt.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har avgjort målet utan sammanträde.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Vad mark- och miljödomstolen har att ta ställning till i målet är länsstyrelsens föreläggande om utrivning av en anlagd tröskeldamm av jord- och stenmassor i Verkmyråns nedströms utloppet ur Hillesjön. Enligt föreläggandet ska dammen tas bort i dess helhet och å-fåran återställas till ursprungligt skick, det vill säga till de förhållanden som rådde innan dammtröskeln anlades.

Efter Föreningens överklagande har länsstyrelsen ändrat uppfattning och synes numer vara av uppfattningen att dammen inte behöver rivas ut utan att anläggningen istället bör tillståndsprövas. Länsstyrelsen är, såvitt får förstås, numer av uppfattningen att det överklagade föreläggandet bör upphävas och istället ersättas med ett föreläggande att anläggningen ska tillståndsprövas.

Fastighetsägarna till fastigheterna Hille 3:29 och Varva 157 har bestritt bifall till överklagandet och de motsätter sig också en ändring av beslutet i enlighet med länsstyrelsens ändrade uppfattning.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att ett återställande till de förhållanden som rådde före länsstyrelsens tillsynsbeslut av den 4 november 2010 skulle innebära en situation där Hillesjön alltjämt är dämnd.

Mark- och miljödomstolen delar länsstyrelsens bedömning att dämningen av Hillesjön är en sådan vattenverksamhet som inte kan prövas genom ett anmälningsärende. Utredningen i ärendet är i stora delar bristfällig. Länsstyrelsen har under målets handläggning bytt ståndpunkt och vidhåller inte längre sitt föreläggande. Mark- och miljödomstolen anser det dock inte lämpligt att ersätta länsstyrelsens överklagade utrivningsföreläggande med ett föreläggande om att låta tillståndspröva anläggningen, dels då det skulle strida mot instansordningens princip, dels då utredningen i ärendet är så bristfällig att det inte är möjligt att ta ställning till om de förhållanden som rådde redan före anläggandet av tröskeldammen var sådana att det fanns anledning att vidta tillsynsåtgärder med anledning av då rådande förhållanden. Det finns heller inte någon utredning som visar vilken inverkan det tidigare sjösänkingsföretaget kan inneha för möjligheterna att vidta tillsynsåtgärder.

Mark- och miljödomstolen bedömer därför att föreläggandet om att utriva tröskeldammen bör undanröjas och att ärendet bör återförvisas till länsstyrelsen för förnyad handläggning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 25 januari 2017.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Lars Nyberg

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Lars Nyberg, ordförande, och tekniska rådet Lars Edlund.

Länsstyrelsen
Gävleborg

Miljöenheten
Hans Sjöberg
010 - 225 12 12
hans.sjoberg@lansstyrelsen.se

BESLUT

2016-02-18

Delgivningskvitto

1 (6)

Dnr 535-966-2015

Dossnr 50051

Föreningen Hillesjöns framtid
c/o Olov Agner
Källvägen 14
806 49 Gävle

Angående anlagd tröskeldamm vid Hillesjöns utlopp i Verkmyrån på fastigheten Varva 3:1 i Gävle kommun

Beslut

Länsstyrelsen förelägger föreningen Hillesjöns Framtid (org.nr 802432-9503) att senast den **31 december 2016**:

- Ta bort den anlagda tröskeldammen av jord- och stenmassor i Verkmyrån nedströms utloppet ur Hillesjön. Dammen ska tas bort i sin helhet och åfåran återställas till ursprungligt skick (till de förhållanden som rådde innan dammtröskeln anlades).

Borttagandet av tröskeldammen enligt ovan ska genomföras enligt följande försiktighetsmått:

1. Arbetet bör utföras vid lågvattenföring och får inte genomföras under perioden 1 april till 31 maj.
2. Allt arbete i vatten ska utföras med stor aktsamhet för att minimera risken för grumling och för att minska risken för att olja och andra miljöskadliga föroreningar når vattnet. Saneringsutrustning för hantering av oljespill ska finnas nära tillhands. Maskiner som används i vattnet ska i görligaste mån ha vegetabilisk olja i hydraulsystemet.
3. De delar av maskinerna som når vattnet ska vara desinficerade eller ha uppnått fullständig torrhet om de flyttats från annan sjö eller vattendrag.

Föreläggandet enligt ovan förenas med ett vite om 20 000 kr.

Beslutet fattas med stöd av 26 kapitlet 9 § och 14 §, 11 kapitlet 9 §, samt 2 kapitlet 3 § miljöbalken.

Bakgrund

Länsstyrelsen har den 4 november 2010 efter en anmälan från föreningen Hillesjöns Framtid godtagit att föreningen med iakttagande av vissa försiktighetsmått får ersätta tidigare damm i Verkmyrån ca 300 nedströms utloppet ur Hillesjön med en dammtröskel av morän- och stenmassor.

En förutsättning för såväl länsstyrelsens som närboendes godkännande av åtgärden att riva ut tidigare damm och ersätta denna med en tröskel, var att förhållanden vid framför allt höga flöden skulle bli de samma som tidigare.

I oktober 2012 kontaktades länsstyrelsen av fastighetsägare vid Hillesjön som klagade på att nivån i sjön blivit för hög och att tre av fastigheterna runt Hillesjön var drabbade av översvämning. Enligt klagomålet var nivån i sjön i början av oktober ca 15 cm för hög och i slutet av månaden ända upp till 40 cm för hög. Enligt klaganden hade höjningen av tröskeln blivit 23 cm istället för 7 - 8 cm.

Länsstyrelsen kontaktade den 23 november 2012 föreningen Hillesjöns Framtid (föreningen) som ansvarat för anläggandet av dammtröskeln nedströms sjöns utlopp för att inhämta upplysningar om utförda arbeten. Enligt uppgift från föreningen skulle den kompletterande höjningen av tröskeln bli ca 7 cm eftersom den första tröskelnivån blivit för låg. Arbetena med att ytterligare höja tröskeln utfördes den 4 - 5 september 2012 med en grävmaskin.

Länsstyrelsen förelade föreningen den 20 mars 2013 om att genomföra utredningar av den uppförda dammens avbördningskapacitet i jämförelse med tidigare dammanläggning och redovisa resultatet till länsstyrelsen. Föreläggandet överklagades av föreningen och Mark- och miljödomstolen vid Österunds tingsrätt har den 19 november 2014 avslagit överklagan (mål M 1072-13). Domstolen angav i sin dom att föreningen senast den 1 februari 2015 ska uppfylla länsstyrelsens föreläggande.

Föreningen har den 11 och 15 januari 2015 kommit in med en redovisning av uppgifter rörande den anlagda tröskeldammen.

Föreningens redovisning

Föreningen har inte kunnat utföra de beräkningar och utredningar som länsstyrelsen begärt i sitt föreläggande. Föreningen anser dock att de utifrån ytberäkningar och observationer av verkliga förhållanden på plats kan besvara länsstyrelsens frågeställningar. Föreningen har vid ett tillfälle i april 2013 när det var en plan vattenyta mellan det nya och tidigare dammläget mätt vattennivån ned till respektive bottennivå (tröskel). Vid den nya dammen var vattennivån 50 cm över tröskeln/botten och vid den gamla dammen var vattennivån 110 cm över tröskeln/botten. Den gamla dammen var 5,5 m bred och den nya är 11 m bred.

Skillnaderna i förutsättning för de olika dammkonstruktionerna (nya och gamla dammen) innebär att vid tillfällena då vattennivån endast ligger något över fördämningens övre del kommer marginellt med vatten rinna förbi den nya

dammen. Under förutsättning att alla bräder var borttagna i den gamla dammen skulle det då vara en avrinningsyta på 3,3 m² förbi den gamla dammen. När vattennivån stiger så kommer skillnaden mellan nya och gamla dammen att minska för att uppnå en jämvikt 60 cm över nya dammen och 120 cm över gamla dammen. Detta är då 10 cm över högvattennivån våren 2013.

Föreningen har i enlighet med länsstyrelsens föreläggande belyst tre olika åtgärdssalternativ vilka består av att nuvarande damm bibehålls (alternativ 1), nuvarande damm breddas (alternativ 2) och nuvarande damm grävs bort och åns bottenivå återställs (alternativ 3). Föreningen förordar alternativ 1 då det inte innebär några ytterligare kostnader, att redan satsade naturvårdsmedel inte går till spillo och nuvarande damm ger en stabil nivåreglering med fungerande fiskvandring.

Föreningen har till redovisningen bifogat en beskrivning av flödesförhållanden i vattensystemet Hillesjön med Verkmyrån och fotodokumentation från utförda mätningar av vattennivån vid dammläget och vid en badplats i Hillesjön.

Bertil Eriksson som biträder ägaren till fastigheten Hille 3:29 vid kontakter med myndigheter m.m. rörande den anlagda tröskeldammen har den 16 april 2016 kommit in med bildmaterial från dammläget den 13 september 2014 och från 2011. Bilderna från 2014 visar att flödet i ån då var mycket ringa.

Länsstyrelsens motivering

Att anlägga en damm i utloppet ur en sjö är en typ av vattenverksamhet som idag normalt kräver tillstånd från mark- och miljödomstol. Så var även fallet när den aktuella tröskeldammen anlades 2011/2012. Möjligheten att genomföra en sådan åtgärd utan föregående tillståndsprövning kräver att det verkligen är uppenbart att varken enskilda eller allmänna intressen riskerar att skadas genom verksamhetens inverkan på vattenförhållandena (11 kapitlet 12 § miljöbalken).

Runt Hillesjön finns ett stort antal enskilda fastigheter och ett flertal markavvattningsföretag som påverkas av vattenförhållandena i Hillesjön. Länsstyrelsen har som framgår ovan under bakgrundsbeskrivningen tagit emot klagomål från ett antal enskilda fastighetsägare på hög vattennivå efter det att den aktuella tröskeldammen anlades. Dessa klagomål på bland annat översvämmad tomtmark anser länsstyrelsen visar på att det inte är uppenbart att något enskilt intresse inte skulle kunna skadas/orsakas olägenhet av den utförda verksamheten.

Länsstyrelsens tidigare godtagande av anläggandet av en ny tröskel i Hillesjöns utlopp Verkmyrån byggde på dammen skulle höja den lägsta vattennivån i sjön

utan att orsaka någon skillnad rörande omfattning och frekvens av höga vattennivåer. Under dessa förutsättningar fanns det ett medgivande för genomförande av åtgärden att anlägga den nya tröskeldammen bland de enskilda fastighetsägare runt sjön.

Länsstyrelsen har i sitt föreläggande till föreningen om att utreda avbördningskapaciteten för den gamla och nya dammen angivit de förutsättningar som behöver uppfyllas för att vattenförhållandena ska vara oförändrade vid högre tillflöden till sjön. Länsstyrelsen anser inte att föreningen har kunnat visa att dessa förutsättningar uppfylls då de inte genomfört de utredningar och beräkningar som länsstyrelsen har krävt. Det är enligt länsstyrelsen bedömning uppenbart att den nya tröskeldammen i jämförelse med tidigare damm har en påtaglig effekt på vattenförhållandena i sjön och inte bara vid låga vattenföringar. Enligt föreningens redovisade mätningar ligger den nya dammens tröskel $110 - 50 = 60$ cm högre än den gamla dammens tröskel. Den nya dammen är dock 11 m bred i jämförelse med den gamla dammens bredd på 5,5 m. Länsstyrelsen har gjort en schablonmässig beräkning av förväntad vattennivå över respektive dammtröskel vid olika flöden med användande av följande formel för beräkning av avbördning vid ett överfall:

$$q = \frac{2}{3} \cdot \mu \cdot b \cdot \sqrt{2 \cdot g \cdot h^3}$$

Där q = avbördning i m^3/s , μ = koefficient som beror på överfallets utformning har antagits till 0,55, b = dammens bredd, g = jordaccelerationen ($9,81 m/s^2$) och h = skillnad mellan tröskel och vattenyta uppströms.

Vattennivån h som har beräknats är då den vattenhöjd över respektive tröskel som krävs för att uppnå ett givet flöde q . Resultatet redovisas i tabellen nedan där vattennivån över dammtröskel avser vattenytans höjd över den gamla dammens tröskel, d.v.s. till den beräknade höjden vid den nya dammen har lagts till 60 cm för att det ska motsvara höjden över den gamla tröskeln som låg 60 cm lägre.

Flöde (m^3/s)	Vattenyta ny damm (cm över gamla dammens tröskel)	Vattenyta gammal damm (cm över gamla dammens tröskel)	Skillnad (cm)
1	75	23	52
2	83	37	46
4	97	59	38

De utförda beräkningar är inte alls någon exakt beräkning utifrån hur respektive damm varit utformad i detalj, men de visar enligt länsstyrelsens uppfattning på att vattennivån uppströms dammläget vilket motsvarar vattennivån i sjön sannolikt är betydligt högre idag jämfört med tidigare förhållande med fullt öppen damm. Detta gäller som framgår ovan även höglödessituationer som normalt högvattenflöde (NHQ 2 m³/s) och extrem flöde som högsta högvattenflöde (HHQ 4 m³/s). Resultatet överensstämmer också med de klagomål som tidigare har kommit in till länsstyrelsen där nivån i Hillesjön uppgivits vara 25 – 40 cm ”för hög”.

Sammanfattningsvis gör länsstyrelsen bedömningen att den anlagda dammtröskeln har en betydande inverkan på vattenförhållandena i Hillesjön och att risken för skada på enskilda intressen till följd av hög vattennivå i sjön är större nu jämfört med tidigare förhållanden. Det innebär att anläggandet av dammtröskeln skulle ha föregåtts av en tillståndsprovning enligt 11 kapitlet 9 § miljöbalken. Någon sådan tillståndsprovning har inte skett vilket inkluderar hantering av skada på enskilt intresse. Då det rör sig om en anläggning som uppförts utan de tillstånd som krävs enligt miljöbalken och det finns anledning att tro att denna anläggning har medfört och kommer medföra skada på enskilt intressen ska den tas bort och å-färan på sträckan återställs till tidigare skick.

Utrivning av en dammanläggning är normalt tillståndspliktig vattenverksamhet enligt 11 kapitlet 9 § miljöbalken. Tillstånd krävs dock inte om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skulle skadas av åtgärden (11 kap. 12 § miljöbalken). En utrivning av dammen innebär en återgång till de vattenförhållande som rådde innan dammen anlades 2011/2012. Om utrivningen sker med iakttagande av vissa försiktighetsmått gör länsstyrelsen därför bedömningen att dammen borde kunna tas bort utan att skada allmänna eller enskilda intressen.

För att undvika störning på värlekande fisk i Verkmyrån ska arbetet inte genomföras under lekperioden som infaller under april och maj månad. För att minimera påverkan på vattenmiljön vid borttagandet av tröskeldammen bör arbetet utföras vid låg vattenföring. Arbeten ska vidare utföras med aktsamhet så att spridning av grumling i vattendraget minimeras.

Vid val av arbetsmaskiner är det dels viktigt att se till att de är i bra skick så inget oljespill uppkommer. En förebyggande åtgärd kan t.ex. vara daglig tillsyn av maskinerna. De ska också, i så stor utsträckning som möjligt, ha vegetabilisk olja i hydraulsystemen. Saneringsutrustning ska finnas tillgänglig för att förhindra att olja når vattnet. Vid arbete med maskiner som använts i andra sjöar eller vattendrag är det dessutom viktigt att desinficera arbetsmaskinerna för att undvika spridning av kräftpest, parasiter och andra fisksjukdomar.

Desinficering kan t.ex. göras genom att låta maskiner som ska användas torka ungefär en vecka efter flytt från annat vattenområde så de är absolut torra.

Då föreläggande om utrivning rör sig om en angelägen åtgärd för att åstadkomma rättelse enligt miljöbalken och undvika att skador uppstår på framför allt enskilda intressen ska föreläggandet förenas med ett vite. Länsstyrelsen gör bedömningen att ett borttagande av tröskeldammen och en återställning av å-fåran enligt föreläggandet borde kunna genomföras av en grävmaskin på ca 8- 10 timmar till en kostnad inklusive transporttid på uppskattningsvis högst 15 000 kr. Länsstyrelsen anser därför att ett vitesbelopp på 20 000 kr är skäligt i detta fall.

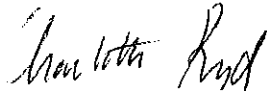
Önskar föreningen eller annan part en generellt högre vattennivå i sjön än vad som nu blir fallet efter en utrivning av den anlagda tröskeln så får en damm/tröskel anläggas efter att tillstånd från domstol sökts och erhållits.

Beredning av ärendet

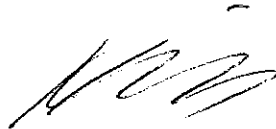
I detta ärende har enhetschef på Miljöenheten Charlotta Ryd beslutat. I den slutliga handläggningen har handläggare Torbjörn Holmgren deltagit samt handläggare Hans Sjöberg, föredragande.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas till Mark- och miljödomstolen, se bilaga.

Charlotta Ryd

Hans Sjöberg

Bilaga:

Hur man överklagar

Kopia till:

Samhällsbyggnad, Gävle kommun, samhallsbyggnad@gavle.se

Alf Ekström, Sjunde Tvärgatan 50 A, 808 82 Gävle

Kerstin Ekström, Södra Kansligatan 6, 802 52 Gävle

Rolf Hedlund, N. Slottsgatan 22 B, 803 23 Gävle

Bertil Eriksson, Skyttestigen 6 F, 806 36 Gävle

Hille fiskevårdsområdesförening, c/o Kenneth Helgesson, Kvotsvägen 14, 805 96 Gävle

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.